

ESPRIU, Salvador (2025): *The Cemetery, The Hours & Mrs. Death*, translated into English by Andrew Kaufman and Antonio Cortijo. New York: Rain Mountain Press, 196 p.

No hi havia fins ara cap traducció a l'anglès consolidada de *Cementiri de Sinera*, *Les hores* i *Mrs. Death*. Sí que comptàvem amb una barreja de traduccions parcials i de poemes individuals. La recepció general suggeria que els traductors d'Espriu s'havien d'enfrontar a un repte de consideració per plasmar l'estil complex i multifacètic d'Espriu, que fusiona allò personal i polític. La traducció ha estat en part patrocinada per ISIC-IVITRA, basat a la Universitat d'Alacant, que ja des de fa dècades porta endavant una tasca d'exportació cultural de clàssics en llengua catalana.

Arenys de Mar, la ciutat natal d'Espriu, escrita al revés per crear *Sinera*, no és un escenari nostàlgic, sinó mític, que serveix com una poderosa metàfora d'una Catalunya perduda i idealitzada, destruïda per la Guerra Civil espanyola i la posterior dictadura franquista. Això afegeix una capa de significat emocional i polític, en convertir la poesia en un refugi i un acte de desafiament lingüístic. Els traductors, Andrew Kaufman i Antonio Cortijo Ocaña, transmeten aquesta sensació de lloc i profunda pèrdua, cosa que Espriu aconsegueix mitjançant evocacions de la memòria i l'absència. De fet, els traductors recorden també l'estima que el gran crític literari americà Harold Bloom tenia de la poesia d'Espriu («praeternaturally hushed», «sobrenaturalment silenciós», segons ell mateix, que va incloure l'autor català al seu Cànon), així com l'elogi que aquesta traducció —en una versió preliminar— li va merèixer. La poesia d'Espriu explora tant les profundes crisis espirituals personals com el destí col·lectiu d'un poble patint, qüestionant la justícia i la llibertat. Aquesta traducció aconsegueix aquest equilibri, fent que el context històric específic tingui ressò per a un públic més ampli sense sacrificar les qüestions metafísiques universals.

El més complicat per a qualsevol traductor de poesia és ésser fidel a l'estil poètic de l'autor traduït, que en aquest cas és únic. Traduir aquest autor únic és un repte fonamental per a qualsevol traductor, i Kaufman i Cortijo se'n surten més que airoso en el seu afany transmetent-nos la musicalitat i el ritme distintius del català original.

Si haguéssim de passar revista a les versions ja existents d'Espriu a l'anglès, hauríem de començar indicant la dificultat de plasmar-ne la complexitat lingüística. La traducció de Joel Graham de *Cementiri de Sinera* (2009), publicada per Edinburgh University Press, mostra un enfocament reflexiu per mantenir el to de l'original, amb un matís de tristesa. Les decisions de Graham, incloent-hi un lliurament mesurat i lent, reflecteixen l'estil meditatiu d'Espriu. Altres traductors, com ara Sonia Alland i Richard Jeffrey Newman, s'han centrat en poemes específics, destacant el nucli emocional de la poesia d'Espriu. Les ressenyes de la seva obra suggereixen un gran esforç per capturar el lirisme i la imatgeria de l'original.

Pel que fa a la traducció, és, en primer lloc, encert de Kaufman & Cortijo haver triat tres poemaris que representen un viatge d'experiència espiritual, meditant sobre la mort i el pas del temps. *Mrs. Death*, que sol ser esmentada com a complement de *Les hores*, retrata la mort com un personatge del qual Espriu es fa amic per evitar els seus pitjors efectes. La traducció transmet encertadament aquesta relació íntima i personificada amb la mortalitat i ens ofereix una visió integral d'un dels poetes catalans més significatius del segle xx, les preocupacions polítiques i metafísiques dels quals són tan rellevants avui com quan van ser escrites. La tasca de Kaufman i Cortijo, valuosa, però complexa, es resol al final amb un exercici de virtuosisme que recupera en anglès el sabor de l'original català sense perdre gens ni mica el valor poè-

tic de la llengua d'arribada. Els traductors s'han enfrontat a l'àrdua però essencial tasca de capturar la veu distintiva i políticament carregada d'Espriu, mostrant la seva gran habilitat per preservar la sonoritat única de l'original, el context històric i la profunda ressonància espiritual.

Vicent MARTINES
Institut d'Estudis Catalans

ESTRUCH TRAITÉ, Josep (2023): *Històries de paraules. Vocabulari i fraseologia de Badalona*. Badalona: Pont del Petroli, 312 p.

Semblava que el parlar d'una població propera a Barcelona, formant part del català central, no havia d'oferir prou materials per dedicar-li un llibre de més de 300 pàgines com és el que ens proposem ressenyar. L'autor, Josep Estruch Traité, llicenciat en Filologia catalana, és professor de català, corrector, traductor i assessor lingüístic. Amb aquest currículum i un lligam acendrat a la seva ciutat natal, no ens ha d'estranyar que durant anys hagi parat l'orella atenta al seu llenguatge, arreplegant-ne mots i variants, descrivint-los meticulosament, il·lustrant-los amb exemples, intentant arribar a les seves arrels i mostrant-ne el seu valor. Uns coneixen una plena vitalitat; altres ja són, com diu l'autor, «pastura de la nostàlgia»; uns han entrat al Diccionari, altres potser són a la sala d'espera; altres no hi entraran mai pel seu localisme o nul·la vitalitat. El llibre comprèn sis seccions, dedicades a particularitats del badaloní, elements de la gastronomia, animals i plantes, jocs i esports, «De tot i força» i fraseologia i cultura popular; en conjunt contenen una quantitat no gens menyspreable d'unitats lingüístiques d'un extraordinari interès lexical.

Una part important comprèn un cert nombre de badalonismes (un centenar, que a l'índex de mots van marcats amb un asterisc), a voltes estesos a la comarca del Maresme i a voltes presents en alguns escriptors badalonins: *micaco* 'nespra del Japó', *badiu* 'eixida d'una casa', *tornemi* 'xuixo', *barri*, *tussa* 'autobús', *tussero* 'conductor d'autobús', *piseria* 'edifici amb molts pisos', *ple* o *ple de* 'molt(s)'; amb especificació semàntica: *batiport* 'post que priva que l'aigua de pluja entri pel cancell', *bomba* 'fanalet', *pràctic* 'buf', i molts més; a continuació en comentarem alguns.

Micaco i *badiu*, convertits en bandera d'identitat local, coneixen un ressò social com el Ball del Micaco, Els Micacos 'castellers de Badalona', Festa del Badiu, *El Badiu* (revista), restaurants, escola bressol, club social; la seva presència al *Diccionari General* (1932) és deguda a l'amistat de Fabra amb uns amics badalonins que li van cridar l'atenció sobre aquests mots característics; l'autor fa referència a l'origen del mot gràcies a les recerques de Ko Tasawa, que, a instàncies meves durant un curs de doctorat, va establir-ne l'àrea d'ús i precisar-ne l'ètim japonès. Uns altres són absents del diccionari normatiu: *gimballetes* 'figures de sucre candi', *carall de Jan* 'espardenya', *moca* 'medusa', *tirapells* 'tiragomes', *nyànyaro* 'balsamina'. Al costat de mots amb història, hi figuren neologismes moderns com *tussa* 'autobús' (i der. *tussero*), a partir del nom de la companyia de transports TUSA (recordem casos paral·lels com el de l'andorrà *clípol* [< *Climent* i *Pol*, fundadors de l'empresa], o el del mallorquí meridional *exclusiva*, autobús que tenia l'exclusiva de viatges Palma-Calonge); *xupi-xupi* o *xupi*, adaptació de *Chupa-Chups*, o productes de la creativitat: *tacatà* 'esport de platja'.

La dimensió dialectològica és present aquí i allà (Estruch havia cursat, a la Universitat, amb bona nota, l'assignatura de dialectologia), i de fet el llibre n'és ple: als exemples esmen-